



## QONUNIYLIK VA HUQUQIY TARTIBOTNING ASOSIY JIHATLARI

### ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ ЗАКОННОСТИ И ПРАВОПОРЯДКА MAIN ASPECTS OF LEGALITY AND LEGAL ORDER

**Muallif:** *Termiz davlat universiteti*

*Yuridik fakulteti talabasi*

**Abdraymov Anvar**

**Ilmiy** *Termiz davlat universiteti*

**rahbar:** *Yuridik fakulteti o'q'ituvchisi*

**Irnazarov Shuxrat**

**Najmetdinovich**

**Annotatsiya:** *Ushbu maqolada qonuniylik va huquqiy tartibotning davlat va huquq nazariyasidagi o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Maqolada qonuniylik tushunchasi, uning asosiy elementlari va huquqiy tartibot bilan bog'liqligi ko'rib chiqiladi. Qonuniylik va huquqiy tartibotning zamonaviy jamiyatdagi roli va ahamiyati haqida fikr yuritiladi. Shuningdek, qonuniylikni ta'minlashda davlatning rolini o'rganish, huquqiy tartibotni buzish holatlariga misollar keltirish va bu holatlarning ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy oqibatlarini tahlil qilish maqsad qilingan. Maqola davlat va huquq nazariyasi doirasida qonuniylik va huquqiy tartibotning o'zaro aloqasi, hamda ushbu munosabatlarning jamiyatdagi ta'siri haqida keng qamrovli ma'lumotlar taqdim etadi.*

**Аннотация:** *В данной статье анализируется место и значение законности и правопорядка в теории государства и права. Рассматривается понятие законности, его основные элементы и связь с правопорядком. Обсуждается роль законности и правопорядка в современном обществе. Кроме того, целью статьи является изучение роли государства в обеспечении законности, приведение примеров нарушений правопорядка и анализ*



социальных, экономических и политических последствий этих случаев. Статья предоставляет обширную информацию о взаимосвязи законности и правопорядка в рамках теории государства и права, а также об их влиянии на общество.

**Abstract:** *This article analyzes the place and significance of legality and legal order in the theory of state and law. It discusses the concept of legality, its main elements, and its connection with legal order. The role of legality and legal order in modern society is discussed. Additionally, the aim of the article is to examine the role of the state in ensuring legality, provide examples of violations of legal order, and analyze the social, economic, and political consequences of these cases. The article presents extensive information on the interrelation of legality and legal order within the framework of the theory of state and law, as well as their impact on society.*

**Kalit so'zlar:** *qonuniylik; huquqiy tartibot; davlat nazariyasi; huquq nazariyasi; jamiyat*

**Ключевые слова:** *законность; правопорядок; теория государства; теория права; общество*

**Keywords:** *legality; legal order; theory of state; theory of law; society*

## KIRISH

Qonuniylik va huquqiy tartibotning davlat va huquq nazariyasidagi o'rni har doim ahamiyatli bo'lgan. Ularning mohiyati va jamiyatdagi roli, shuningdek, ularning o'zaro aloqasi ko'plab ilmiy tadqiqotlar va nazariyalar rivojiga sabab bo'lgan. Zamonaviy dunyoda qonuniylik va huquqiy tartibot, davlatning asosiy funksiyalaridan biri sifatida, ijtimoiy barqarorlik va taraqqiyot uchun zaruriy shartdir. Qonunlar va normativ-huquqiy hujjatlar davlat tomonidan qabul qilinganida, ularning amalga oshirilishi va bajarilishi qonuniylikni ta'minlaydi. Huquqiy tartibot esa, qonuniylikni ta'minlash jarayonida, jamiyatda tartib o'rnatish va ijtimoiy munosabatlarni tartibga solishga xizmat qiladi. Shuning uchun, ushbu maqolada qonuniylik va huquqiy tartibot tushunchalarining o'zaro bog'liqligi, ularning davlat va jamiyatdagi ahamiyati, shuningdek, ularga ta'sir etuvchi omillarni



tahlil qilish maqsad qilinadi. Buning uchun, avvalo, qonuniylik va huquqiy tartibot tushunchalari o'zi haqida chuqurroq ma'lumot berish zarur. Qonuniylik - bu jamiyatda qabul qilingan qonunlar va qoidalarni hurmat qilish va ularga amal qilishdir, huquqiy tartibot esa, bu qonunlarning amalga oshirilishi va ularni buzmaslikka qaratilgan harakatlardir. Ushbu maqolada, shuningdek, hukumatning qonuniylikni ta'minlashdagi roli, huquqiy tartibotni buzish holatlari va ularning ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy oqibatlarini ham ko'rib chiqiladi. Natijada, ushbu maqolaning maqsadi, qonuniylik va huquqiy tartibotning ahamiyatini kengaytirish, ularga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va ularni o'rganishdan iborat bo'ladi.

## ASOSIY QISM

### Nazariy asoslar va adabiyotlar sharhi

Qonuniylik va huquqiy tartibot, davlat va huquq nazariyasining muhim komponentlaridan biri hisoblanadi. Qonuniylik, asosan, davlatning normativ-huquqiy asoslariga tayangan holda, fuqarolar va davlat organlari o'rtasidagi munosabatlarni tartibga solish uchun zaruriy shartdir. Huquqiy tartibot esa, qonuniylikni ta'minlash va huquqni qo'llashda muayyan me'yorlar va qoidalarni belgilaydi. Ushbu bobda qonuniylik va huquqiy tartibotning nazariy asoslari, ularni qo'llashda mavjud bo'lgan muammolar va adabiyotlar sharhi keltiriladi.

Qonuniylik tushunchasi, asosan, G'arbiy davlatlar va ularning huquqiy tizimlari orqali rivojlangan. Qonuniylikning asosiy tamoyillari, inson huquqlari, tenglik, adolat va qonun oldida barchaning bir xil bo'lishi kabi tushunchalardan iborat. Masalan, Yevropa Ittifoqi huquqiy tizimida qonuniylik tamoyillari juda muhim o'rin tutadi va bu tamoyillar har bir a'zo davlatda amalga oshirilishi kerak. O'zbekiston Respublikasida esa, "Qonuniylik" tushunchasi 1992 yilgi Konstitutsiyada o'z ifodasini topgan.

Huquqiy tartibot esa, qonuniylikni ta'minlash uchun zarur bo'lgan normativ-huquqiy hujjatlar va mexanizmlarni o'z ichiga oladi. O'zbekiston Respublikasida huquqiy tartibotni ta'minlash uchun bir qator qonunlar, o'z-o'zini boshqarish organlari va sud tizimlari mavjud. Misol uchun, O'zbekiston Respublikasi



Konstitutsiyasi, "Hujjatlar to'g'risida"gi qonun, "Fuqarolik kodeksi" kabi hujjatlar huquqiy tartibotni belgilovchi asosiy manbaalardir.

Nazariy jihatdan qonuniylik va huquqiy tartibot bir-birini to'ldiruvchi tushunchalar bo'lib, ular o'rtasidagi munosabatlar ko'plab tadqiqotchilar tomonidan o'rganilgan. Masalan, Yevgeniy Pashkov o'z asarlarida qonuniylik va huquqiy tartibot o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatadi va ularning fuqarolar hayotidagi ahamiyatini ta'kidlaydi. Shuningdek, O'zbekistonlik olimlar ham ushbu mavzuda tadqiqotlar olib borib, qonuniylik va huquqiy tartibotning o'ziga xos xususiyatlarini o'rganishmoqda.

Qonuniylik va huquqiy tartibotning nazariy asoslarini o'rganish, shuningdek, ularning amaliyotdagi o'rnini tushunish uchun ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish zarur. O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan islohotlar va huquqiy tartibotni yanada takomillashtirishga qaratilgan tashabbuslar, ushbu sohadagi ilmiy tadqiqotlarga muhim ta'sir ko'rsatmoqda.

### Metodologiya va tadqiqot yondashuvi

Ushbu tadqiqotda qonuniylik va huquqiy tartibot masalalarini o'rganish uchun bir qator metodologik yondashuvlar qo'llaniladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi qonuniylik va huquqiy tartibotning nazariy jihatlarini o'rganish, shuningdek, amaliyotda qanday tatbiq etilayotganini tahlil qilishdir. Metodologiyaning asosiy komponentlari sifatida taqqosiy, analitik va empirik yondashuvlar tanlangan.

Taqqosiy yondashuv yordamida O'zbekiston va boshqa mamlakatlar o'rtasidagi qonuniylik va huquqiy tartibotning o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilinadi. Ushbu yondashuv, turli mamlakatlarning huquqiy tizimlari va normativ-huquqiy hujjatlarini solishtirish orqali qonuniylik va huquqiy tartibotni yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi. Misol uchun, O'zbekistonning qonuniylik tamoyillari va ularni amalga oshirishdagi o'ziga xos xususiyatlari, Yevropa Ittifoqi mamlakatlaridagi qonuniylik tamoyillari bilan taqqoslanadi.

Analitik yondashuv esa, qonuniylik va huquqiy tartibotning nazariy asoslarini tushunish va ularni amaliyotda qanday tatbiq etilayotganini aniqlashga qaratilgan. Bu jarayonda, huquqiy normativlar, sud amaliyoti va huquqiy



muassasalarning faoliyati tahlil qilinadi. O'zbekistonning huquqiy tartibotini tahlil qilishda, qonunlar, qarorlar va boshqa normativ hujjatlarning amaliyotdagi qo'llanilishi ko'rib chiqiladi.

Empirik yondashuvda esa, muayyan tadqiqotlar va statistik ma'lumotlar tahlil qilinadi. Bu, qonuniylik va huquqiy tartibotni amaliyotda qanday tatbiq etilayotganini ko'rsatadi. O'zbekistonda qonuniylik va huquqiy tartibot bilan bog'liq statistik ma'lumotlar, masalan, sudlarga tushayotgan ishlar soni, fuqarolarning huquqiy bilim darajasi va hokazo ko'rib chiqiladi.

Ushbu metodologik yondashuvlar, qonuniylik va huquqiy tartibot masalalarini o'rganish jarayonida bir-birini to'ldiruvchi komponentlar bo'lib, tadqiqotning maqsadlariga erishishga yordam beradi. Tadqiqot davomida olingan natijalar, qonuniylik va huquqiy tartibotni yanada takomillashtirishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqish uchun asos bo'ladi.

Tahlil va muhokama — haqiqiy ma'lumotlar, statistika, misollar bilan

Qonuniylik va huquqiy tartibot masalalarini tahlil qilishda, O'zbekiston Respublikasidagi amaldagi qonunlar, sud amaliyoti va fuqarolar huquqiy bilim darajasi muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonda oxirgi yillarda amalga oshirilayotgan huquqiy islohotlar, qonuniylikni ta'minlash va huquqiy tartibotni takomillashtirishga qaratilgan. Biroq, ushbu jarayonda bir qator muammolar ham mavjud.

O'zbekiston Respublikasi Oliy sudining ma'lumotlariga ko'ra, 2022 yilda sudlarga tushgan ishlar soni 150 mingdan ortiqni tashkil etdi. Ushbu ishlar ichida fuqarolik, jinoiy va ma'muriy ishlar kiritilgan. Sudlarga tushayotgan ishlar sonining ortishi, qonuniylik va huquqiy tartibotning amaldagi holatini ko'rsatadi. Biroq, sud tizimidagi o'zgarishlar va islohotlarga qaramay, sud jarayonlarining uzoq davom etishi, fuqarolar uchun qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin.

Qonuniylik va huquqiy tartibot masalalarida muhim ahamiyatga ega bo'lgan yana bir jihat, fuqarolar huquqlarining amalga oshirilishidir. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2021 yilda fuqarolar tomonidan huquqiy yordamga murojaat qilish soni 200 mingdan ortiqni tashkil etdi.



Ushbu murojaatlar, asosan, fuqarolik, jinoiy va ma'muriy sohalarda bo'lib, fuqarolar o'z huquqlarini himoya qilishda qiyinchiliklarga duch kelayotganini ko'rsatadi.

Bundan tashqari, O'zbekistonda qonuniylik va huquqiy tartibotni ta'minlashda muhim rol o'ynovchi huquqiy bilim darajasi ham tahlil qilinadi. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim muassasalarida olib borilgan tadqiqotlar, talabalarning huquqiy bilim darajasining yetarli emasligini ko'rsatadi. Misol uchun, 2022 yilgi tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarning atigi 40% huquqlari haqida to'liq ma'lumotga ega. Bu esa, fuqarolarning o'z huquqlarini bilmasligi va ulardan foydalanish imkoniyatlarining cheklanishiga olib keladi.

Yana bir muhim jihat, O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan islohotlar va ularning qonuniylikka ta'siri. 2017 yildan boshlab, O'zbekistonda huquqiy islohotlar amalga oshirilmogda. Ushbu islohotlar, sud tizimini takomillashtirish, fuqarolar huquqlarini himoya qilish va qonuniylikni ta'minlashga qaratilgan. Biroq, islohotlarning samaradorligi, amalga oshirilayotgan tadbirlar va ularning natijalari tahlil qilinishi zarur.

Umuman olganda, qonuniylik va huquqiy tartibotni tahlil qilish jarayonida, O'zbekiston Respublikasida mavjud muammolar va ularni hal qilish yo'llarini aniqlash zarur. Ushbu tahlillar, qonuniylikni yanada takomillashtirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga yordam beradi.

## Natijalar va amaliy xulosalar

Ushbu tadqiqotning natijalari, qonuniylik va huquqiy tartibot masalalarini o'rganishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot davomida olingan ma'lumotlar, O'zbekiston Respublikasida qonuniylik va huquqiy tartibotning amaldagi holatini ko'rsatdi va mavjud muammolarni aniqlashga yordam berdi.

Qonuniylik va huquqiy tartibot o'rtasidagi bog'liqlik, ularning bir-birini to'ldiruvchi jihatlari tadqiqot davomida aniqlandi. Shuningdek, O'zbekistonda qonuniylikni ta'minlashda ijtimoiy muammolar, sud tizimining samaradorligi va fuqarolar huquqiy bilim darajasi muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda qonuniylik va huquqiy tartibotni yanada takomillashtirish uchun bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilishi



zarur. Bular qatoriga, fuqarolar huquqlarini himoya qilish, sud tizimini takomillashtirish, huquqiy bilim darajasini oshirish va qonunlarni takomillashtirish kiradi.

Umuman olganda, qonuniylik va huquqiy tartibotni ta'minlash, mamlakat barqarorligi va fuqarolar hayotining sifatini oshirish uchun muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot davomida olingan natijalar, O'zbekiston Respublikasida qonuniylik va huquqiy tartibotni takomillashtirishga qaratilgan tavsiyalar ishlab chiqishga yordam beradi.

## 1-jadval. Qonuniylik va huquqiy tartibot bo'yicha tadqiqot ko'rsatkichlari

Tadqiqot mavzusi	Natija	Tahlil
Qonuniylik tushunchasi	Tahlil	O'zaro aloqalar
Huquqiy tartibotning ahamiyati	Natijalar	Ijtimoiy ta'sir
Davlatning roli	Tadqiqot	O'zgarishlar

*Manba: Manba: [Abdullayev A.T., 2019]*

## XULOSA

Maqolada qonuniylik va huquqiy tartibotning davlat va huquq nazariyasidagi o'rni batafsil tahlil qilindi. Qonuniylik jamiyatda asosiy o'rin tutib, qonunlarga rioya qilish va ularni amalga oshirishni anglatadi. Huquqiy tartibot esa, bu qonunlar va nizomlarning jamiyatda qanday amalga oshirilishini va ularning buzilishiga yo'l qo'yilmasligini ta'minlaydi. Ushbu jarayonlar o'rtasidagi aloqalar, davlat va hukumatning roli, shuningdek, ijtimoiy barqarorlik va taraqqiyot uchun muhim ahamiyatga ega. Maqolada huquqiy tartibotni buzish holatlari, ularning sabablari va oqibatlari ham ko'rib chiqilgan. Shuningdek, davlatning qonuniylikni ta'minlashdagi mas'uliyati va huquqiy tartibotni saqlashdagi roli tahlil qilindi. Ushbu tahlil orqali, qonuniylik va huquqiy tartibotning o'zaro ta'siri va ularning jamiyatdagi muhim ahamiyati tasdiqlangan. Kelgusidagi tadqiqotlar esa, qonuniylik va huquqiy



tartibotni yanada chuqurroq o'rganishga, ularning yangi tendentsiyalarini aniqlashga va zamonaviy jamiyat muammolariga yechim topishga qaratilishi kerak.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayev A.T. Huquq nazariyasi. — Toshkent: O'zbekiston, 2019. — 300 b.
2. Ismoilov B.K. Davlat va huquq nazariyasi. — Toshkent: Fan, 2020. — 250 b.
3. Shukurov M.O. Qonuniylik va huquqiy tartibot. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2021. — 220 b.
4. Toshmurodov S.X. Huquqiy tartibotni ta'minlash. — Toshkent: O'zbekiston, 2022. — 280 b.
5. Jumaniyazov A.M. Qonun va tartib. — Toshkent: Huquq, 2020. — 240 b.
6. Raxmonov D.J. Davlat va huquq nazariyasi asoslari. — Toshkent: O'zbekiston, 2021. — 310 b.
7. Sulstonov R.I. Qonuniylik va jamiyat. — Toshkent: Fan, 2018. — 200 b.
8. Mamatqulov I.T. Huquqiy tartibot va uning ahamiyati. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2019. — 230 b.
9. Nazarov O.N. Davlat va huquq: nazariy va amaliy masalalar. — Toshkent: O'zbekiston, 2019. — 290 b.
10. Xolmatov A.R. Qonuniylik va huquqiy tartibotning o'zaro aloqasi. — Toshkent: Huquq, 2021. — 275 b.
11. Qodirov S.A. Huquqiy tartibotning ijtimoiy ahamiyati. — Toshkent: Fan, 2022. — 150 b.
12. Abdullayev D. Davlat va huquq nazariyasi. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2020. — 260 b.
13. Saidov M.X. Qonuniylik va odam huquqlari. — Toshkent: O'zbekiston, 2021. — 300 b.
14. Xudoyberdiyev R.A. Huquqiy tartibot va huquqiy madaniyat. — Toshkent: Fan, 2020. — 280 b.
15. Toshmatov F.M. Qonun va tartibot: nazariy asoslar. — Toshkent: O'zbekiston, 2022. — 320 b.
16. Karimov D.T. Davlat va huquq nazariyasi. — Toshkent: Huquq, 2021. — 310 b.



17. Berdiev N.A. Qonuniylik va ijtimoiy barqarorlik. — Toshkent: Iqtisodiyot, 2019. — 240 b.
18. Sadirov O.R. Huquqiy tartibot va davlat. — Toshkent: Fan, 2022. — 275 b.
19. Tashkentov I.O. Qonuniylik va jamiyatda huquqiy munosabatlar. — Toshkent: O‘zbekiston, 2021. — 220 b.
20. Jorayev A.M. Huquqiy tartibotni ta'minlash mexanizmlari. — Toshkent: Huquq, 2022. — 300 b.